

Υπό τύπον προλόγου

ΟΙ ΙΧΝΗΛΑΣΙΕΣ ΕΝΟΣ ΑΣΤΡΟΛΑΒΟΥ

Την πλάση οι αρχαίοι Έλληνες τη λέγανε Κόσμο, που θα πει στολίδι, μα ιδιαίτερα Κόσμο είπανε όσα βρίσκονται απάνου στη Γης και τη στολίζουνε σα να 'ναι το πλουμισμένο ρούχο της. Τον παλιόν καιρό οι κοπέλες κεντούσανε στα ρούχα τους ξόμπλια που παρασταίνανε αλλού τον Ουρανό με τ' άστρα, αλλού τη Γης με τα λουλούδια, αλλού τη Θάλασσα με τα ψάρια. Και τα πιο πολλά αγάλματα παρασταίνουνε αλληγορικά με πρόσωπα πότε τη Θάλασσα, πότε τον Ήλιο, πότε το Φεγγάρι κι άλλα.

Φώτης Κόντογλου, *Ο Αστρολάβος*

Στις πικρές ημέρες που ζει σήμερα η πατρίδα, και ονομάστηκαν από τους πολλούς «κρίση», η έκδοση ενός καινούργιου βιβλίου είναι μια δύσκολη απόφαση. Δεν εννοώ μόνον για τον εκδότη. Θεωρώ ότι και ο συγγραφέας έχει ένα ανάλογο δίλημμα. Την έκδοση του βιβλίου του πρέπει να αισθάνεται σαν μια εσωτερική ανάγκη που αδυνατεί να παρακάμψει. Αλλιώς, δεν έχει νόημα. Πλήθυνε στις μέρες μας η φλυαρία, ο εύκολος λόγος. Ο αναγνώστης, ο υποθετικός αναγνώστης, στέκεται αμήχανος. Τι άραγε έχουν να του πουν τόσες καινούργιες σελίδες;

Ας αρχίσουμε από μια απαραίτητη εισαγωγή. Το βιβλίο που κρατά στα χέρια του ο αναγνώστης αποτελείται από μια σειρά κειμένων με ευρύτατη θεματολογία. Πολλά γράφηκαν ειδικά γι' αυτές τις σελίδες. Άλλα πάλι φιλοξενήθηκαν σε μια πρώτη μορφή στις εφημερίδες που αρθρογραφούσε τα τελευταία χρόνια ο συγγρα-

φέας. Υπάρχουν επίσης κείμενα που διαβάστηκαν σε ειδικές περιστάσεις και είναι άγνωστα στο ευρύ κοινό. Το κάθε κείμενο όμως έχει υποστεί μια επεξεργασία από την αρχή, συμπληρώθηκε με νέα στοιχεία, και όπου χρειαζόταν απέκτησε και ένα εισαγωγικό σημείωμα. Τώρα που παραδίδονται στον τελικό κριτή –τον αναγνώστη– έχω την αίσθηση ότι απαλλάχτηκαν από τη σκόνη του χρόνου και, όσο γίνεται, από τις αδυναμίες του συγγραφέα.

Είναι πάντως αλήθεια ότι τα αγαπώ πολύ αυτά τα κείμενα. Περικλείουν τη δική μου οπτική για τον κόσμο, συμπυκνώνουν τις δικές μου σκέψεις και ιδέες. Ξέρω ακόμα ότι τα αγάπησαν και όσοι έτυχε να τα διαβάσουν ή να τα ακούσουν.

Εννοείται, βέβαια, ότι τη δομή του βιβλίου, και ως ένα βαθμό το περιεχόμενό του, επέβαλαν οι διαφορετικοί κόσμοι που κινήθηκε μέχρι τώρα η ζωή του συγγραφέα: η επιστήμη και τα επιτεύγματά της· η πανεπιστημιακή ζωή και η Παιδεία· ο δημόσιος χώρος, που περικλείει και την έννοια του πολίτη.

Όσο για τον άλλο κόσμο, εκείνον της συγγραφής, είναι σε πρώτη ματιά αυτόνομος. Αγγίζει βέβαια τους άλλους κόσμους, αντλεί από τους άξονές τους. Έχει όμως τους δικούς του νόμους –αν έχει νόμους!– και τις δικές του, πιο εσωτερικές αναζητήσεις. «Από τη σειρά των ανεξήγητων φαινομένων», γράφει ο Μπόρχες, «που αποτελούν το Σύμπαν, ή τον χρόνο, έτσι και η δημιουργία ενός βιβλίου δεν είναι λιγότερο μυστηριώδης. Όπως και όλες οι πράξεις του Σύμπαντος, είναι μια πράξη μαγική. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι ο πιο συναισθηματικός τρόπος για να προφέρεις ένα όνομα. Τώρα προφέρω εγώ το όνομά της: Maria Kodama· τόσα πρωινά, τόσες θάλασσες, τόσοι κήποι της ανατολής και της δύσης».

Το παρόν λοιπόν βιβλίο είναι ο τρόπος που ο συγγραφέας προσπαθεί να προφέρει ένα όνομα –το όνομά της– στα πρωινά και στις θάλασσες του κόσμου. Ο τρόπος αυτός δίδει και στο βιβλίο, στο κάθε βιβλίο, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αλλά και τις κρυφές του διαδρομές.

Ας δούμε με κάποιες λεπτομέρειες τη δομή του βιβλίου. Πρώτα από όλα διαμορφώθηκε έτσι, σε ευδιάκριτες ενότητες, ώστε να διευκολύνεται η ανάγνωσή του. Όπως δηλώνει και ο τίτλος, το βιβλίο είναι ένας αστρολάβος. Το σπουδαίο αυτό αστρονομικό όργανο βοηθούσε για πολλούς αιώνες στη ναυσιπλοΐα και στην παρατήρηση του Ήλιου και των αστεριών. Εδώ θα συνοδεύει, με τη σοφία του, την πλεύση του αναγνώστη ανάμεσα στα κείμενα, στο ταξίδι του στα ορατά και άορα του Κόσμου.

Το στίγμα του ταξιδιού υπονοείται άλλωστε και από τον τίτλο του βιβλίου. Η πρώτη του μεγάλη ενότητα περιστρέφεται γύρω από τα θαυμαστά φαινόμενα του Σύμπαντος, την εξέλιξη ή τα άλυτα μυστήριά του. Διαχωρίζεται όμως φυσιολογικά σε δύο αλληλένδετα κεφάλαια. Στο πρώτο, που επιγράφεται «Τα θαυμαστά του Σύμπαντος», ιχνηλατώνται μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές «παραουσίες» στο αδιανόητο αυτό Όλον, που αποτελεί ωστόσο και δικό μας σπίτι. Οι μακρινοί γαλαξίες και τα άστρα, οι κομήτες και τα φαντασματικά νετρίνα, η αντιύλη αλλά και οι υπέρλαμπρες εκρήξεις αστεριών. Ελπίζεται ότι ο αναγνώστης θα αποκτήσει έτσι μια πρώτη συνείδηση του Κόσμου μας, μια αίσθηση της απεραντοσύνης του.

Το δεύτερο κεφάλαιο της ατέλειωτης αυτής διαδρομής επιγράφεται «Ο άνθρωπος και το Σύμπαν». Αναφέρεται στα συγκλονιστικά επιτεύγματα της επιστήμης και στις απαντήσεις που δίδει στα προαιώνια ερωτήματα της ανθρώπινης υπάρξεως. Η έννοια του χρόνου αλλά και η ύπαρξη εξωγήινης ζωής, ο μεγάλος επιταχυντής του CERN αλλά και το σωματίδιο του Θεού, η «Θεωρία των Πάντων» αλλά και η ανίχνευση του νετρίνου στα θαλάσσια βάθη της Πύλου καλύπτουν ανάμεσα σε άλλα τις σελίδες του. Επιχειρούν έτσι να φωτίσουν τη σχέση του ανθρώπου με το Σύμπαν και να αναδείξουν την ασίγησθη λαχτάρα του να αποκαλύψει τους νόμους που το διέπουν.

Ας σημειωθεί ότι το καθένα από τα είκοσι κείμενα αυτής της ενότητας –αλλά και της δεύτερης που ακολουθεί– διαθέτει αυτοδύναμη ζωή και ύπαρξη. Ο αναγνώστης έχει λοιπόν τη δυνατότητα να επιλέξει εκείνος τη σειρά που θα τα διαβάσει, ανάλογα με τη διάθεση ή τα ενδιαφέροντά του.

Η δεύτερη τώρα ενότητα του βιβλίου, που επιγράφεται συνοπτικά «Της Ζωής», χωρίζεται και εκείνη σε διακλαδώσεις. Αρχίζει με ένα χωριστό κεφάλαιο που έχει τον χαρακτηριστικό τίτλο «Ένα σημειωματάριο για την κρίση». Σε αυτό συγκεντρώθηκαν μερικά κείμενα που γράφηκαν πρόσφατα και αφορούν την ίδια την «κρίση». Με αμηχανία αλλά και οδύνη, προσπαθούν να ανιχνεύσουν τα αίτια, να συλλάβουν τις διαστάσεις της.

Το ενδιαφέρον ωστόσο είναι άλλο. Αξίζει λοιπόν να τονισθεί, και να τονισθεί με έμφαση, ότι σε όλα τα κείμενα αυτής της ενότητας υπάρχουν σαφείς υπαινιγμοί: Ότι έτσι που προχωρούσε η Ελλάδα, με διάτρητους τους θεσμούς και τις αξίες της, θα κατέληγε κάποια στιγμή σε ένα οδυνηρό αδιέξοδο. Δεν ήταν, φυσικά, η αίσθηση αυτή κάποιου είδους προφητεία. Την πικρία του συγγραφέα απηχούσε περισσότερο, την απόγνωσή του. Ειδικά το δεύτερο κεφάλαιο, «Η Ελλάδα και ο κόσμος της», εστιάζει στα δεινά της εθνικής μας ζωής, αλλά και στα επιτεύγματα ή τις λαχτάρες της. Ένας μάλιστα όρος, που χρησιμοποιούσα συχνά στις ομιλίες και τα κείμενά μου, απέκτησε μεγάλη διάδοση και αποδοχή. Είναι η «παράλληλη» Ελλάδα, που, από τότε που γνωρίζουμε την ιστορία μας, εξακολουθεί να πράττει το σωστό και το δύσκολο· και να αντιτίθεται στην Ελλάδα των κενών λόγων, της δημαγωγίας ή της κομματικής ιδιοτέλειας.

Φυσιολογικά φθάνει έτσι κανείς στο κεφάλαιο «Τα πάθη της ελληνικής Παιδείας», που είναι και το τρίτο αυτής της ενότητας. Εδώ, δεν χρειάζεται να ειπωθούν πολλά. Διότι τα πάθη της Παιδείας τα ζουν με κυμαινόμενη ένταση καθηγητές και φοιτητές, γονείς αλλά και οι «αρμόδιοι» σε κάθε της επίπεδο. Όπως ζουν και τα θαύματά της: τον δάσκαλο που επιμένει να διδάσκει σωστά τα παιδιά, τον φοιτητή που διακρίνεται για τον μόχθο και τη λαχτάρα του να προχωρήσει, τον Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο με το ήθος και τις ερευνητικές περγαμηνές.

Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι, επειδή ο συγγραφέας ανάλωσε ένα μεγάλο μέρος της ζωής του στα πράγματα της Παιδείας, και πολλές υπήρξαν οι εμπειρίες του, εδώ επέλεξε να φωτίσει ορισμένες μόνον χαρακτηριστικές πλευρές της. Είναι απλοί υπαινιγμοί, ψηφί-

δες σε ένα οικοδόμημα χωρίς όρια. Ένα όμως ερώτημα αναδύεται σπαρακτικό: Πώς φτάσαμε εκεί; Διότι, ενώ όλοι ομνύουν στον ρόλο και τη σημασία της Παιδείας, τώρα, μετά από τόσα χρόνια, οι βασικοί της άξονες, η λειτουργία και το κύρος της, παραμένουν πληγωμένοι και διάτρητοι.

Το τέταρτο, τέλος, κεφάλαιο στην ενότητα «Της Ζωής» επιχειρεί να κινηθεί έξω από τα όρια του τόπου μας, σε ερωτήματα που αγγίζουν τον σύγχρονο άνθρωπο και τη μοίρα του. Θίγονται έτσι θέματα όπως η εκρηκτική ανάπτυξη της τεχνολογίας, η κυριαρχία μιας οικονομίας ανοικτής αλλά και ανάλγητης, και επίσης το αναπότρεπτο, όπως φαίνεται, των πολεμικών συγκρούσεων. Μια Ελλάδα που παραπαίει καλείται συνεπώς να υπάρξει σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον μεταβαλλόμενο, αλλά και προκλητικό. «Η ανθρώπινη μοίρα», όπως είναι ο τίτλος του κεφαλαίου, επηρεάζει και διεισδύει στην ελληνική μοίρα. Το παράδοξο είναι ότι, όσον αφορά τις οικονομικές εξελίξεις τουλάχιστον, και το αντίστροφο αποδείχθηκε ότι ισχύει.

Εννοείται ότι μήτε οι δύο μεγάλες ενότητες του βιβλίου, μήτε τα επιμέρους κεφάλαιά του έχουν αυστηρά τα όρια. Επικοινωνούν μεταξύ τους, άλλοτε με φανερές διόδους, κάποτε με μυστικά μονοπάτια. Στους παλιούς καιρούς δεν ήταν ξεκομμένος άλλωστε ο άνθρωπος από τα θαυμαστά του Ουρανού. Στα κείμενα του βιβλίου ίσως μάλιστα να επισημανθούν από τον αναγνώστη και κάποιες επαναλήψεις. Είναι ενσυνείδητες οι περισσότερες, είτε για να αναδείξουν μια έννοια σημαντική είτε για να συντελέσουν στην αυτονομία του κειμένου.

Ενώ όμως όσα αναφέρθηκαν μπορεί να θεωρηθούν ότι περιγράφουν με επάρκεια τα περιεχόμενα του βιβλίου, το ερώτημα που αναμένει απάντηση είναι ο λόγος –αν υπάρχει λόγος– που εκδίδεται αυτή τη δύσκολη εποχή. «Οι λόγοι για τους οποίους γράφεται ένα βιβλίο», έγραφα στην *Κόμη της Βερενίκης*, «είναι πολλοί και κάποτε δυσδιάκριτοι. Στην ουσία του ένα βιβλίο αποτελεί πάντοτε μια προσπάθεια επικοινωνίας.

»Αν την επικοινωνία αυτή ο συγγραφέας την επιδιώκει με τον αναγνώστη ή τον εαυτό του, δεν έχει ίσως ιδιαίτερη σημασία. Εκεί-

νο που έχει σημασία είναι όταν η επικοινωνία αφήνει κάποια ίχνη εσωτερικά: στον συγγραφέα ή τον αναγνώστη του».

Η βασική αυτή αλήθεια δεν έχει φυσικά αλλάξει. Έχουν όμως αλλάξει δραματικά οι συντεταγμένες, οι κοινωνικές και οικονομικές, της χώρας. Ο σημερινός αναγνώστης υφίσταται έναν καταγισσμό λέξεων και καταστάσεων που εγέννησε η κρίση και τον οδηγούν συχνά στην απόγνωση. Η ανάγκη της επικοινωνίας του συγγραφέα με τον αναγνώστη γίνεται λοιπόν εντονότερη, αλλά και πιο δύσκολη. Είναι σαν να επιδιώκεται μια χειραψία στα σκοτεινά.

Καθώς όμως ο συγγραφέας και ο αναγνώστης τείνουν τα χέρια για αυτήν τη χειραψία στα σκοτεινά, εκφράζουν ένα αίσθημα βαθύτερο: Ότι, περισσότερο παρά ποτέ, δεν θα επιθυμούσαν τα χέρια αυτά να μείνουν μετέωρα. Τη δυνατότητα της χειραψίας διευκολύνει άλλωστε το γεγονός ότι κινούνται, ο συγγραφέας και ο αναγνώστης, σε έναν κοινό νομίζω άξονα. Για την Ελλάδα και τη ζωή έχουν τις ίδιες ίσως αγωνίες. Ταυτόχρονα όμως –αυτό λένε και οι δικές μου εμπειρίες– αισθάνονται μεγάλη έλξη για τα θαυμαστά του Σύμπαντος και τα απέραντα μυστήριά του.

Με τον καιρό ωστόσο αναδύθηκε και ένας πρόσθετος λόγος που ο συγγραφέας θέλησε να συγκεντρωθούν εδώ κάποια από τα κείμενά του· και να αποκτήσουν τη λάμψη και τη διάρκεια ενός βιβλίου. Συνειδητοποίησε με έκπληξη ότι πολλά από αυτά αποτελούν μια έμμεση απάντηση στην αγωνία του αναγνώστη, αλλά και του κόσμου γενικότερα, που εξακολουθεί να ρωτά «πού είναι οι πνευματικοί άνθρωποι, και γιατί δεν παίρνουν θέση;».

Το θέμα είναι περίπλοκο, και εδώ μόνον κάποιοι υπαινιγμοί μπορεί να διατυπωθούν. Οι λεγόμενοι πνευματικοί άνθρωποι, όταν είναι άξιοι αυτού του τίτλου, θεωρώ κι εγώ ότι πρέπει να παίρνουν θέση στις κρίσιμες στιγμές της ιστορίας μας. Εννοείται όμως ότι σε εκείνους ανήκει πρώτιστα η επιλογή για τον τρόπο ή τον χρόνο που θα εκφρασθεί αυτή η θέση. Συνήθως μάλιστα, αν δεν επιδιώκουν το εύκολο χειροκρότημα, αρνούνται να ταυτισθούν με τις κραυγές που κυριαρχούν στην αγορά. Άλλοι πάλι εμμένουν απλώς στο έργο τους, το καλλιτεχνικό ή το συγγραφικό. Αν το έργο αυτό υπερβεί τη

δοκιμασία του χρόνου, δίδει μακροπρόθεσμα μια «απάντηση», και ενδεχομένως σημαντική, στο ερώτημα που διατυπώνεται στις μέρες μας. Ακραίο παράδειγμα, διδακτικό από πολλές πλευρές, υπήρξε βέβαια ο Κωνσταντίνος Καβάφης. Στη δημόσια –δεν λέω καν τη λέξη «πολιτική»– ζωή της εποχής ελάχιστα συμμετείχε. Πουθενά όμως αλλού όσο στους στίχους του δεν βρίσκει κανείς συμπυκνωμένα τα δεινά της ελληνικής ιστορίας, τους τριγμούς του παρελθόντος και του παρόντος.

Ας έλθουμε όμως και πάλι στο βιβλίο που κρατά στα χέρια του ο αναγνώστης. Όπως ανέφερα ήδη, στις σελίδες του, και ειδικά στο δεύτερο μέρος, με τον γενικό τίτλο «Της Ζωής», περιγράφονται ή μπορούν να ανιχνευθούν πολλές από τις ελληνικές παθογένειες, που αργά αλλά σταθερά θα οδηγούσαν στη σημερινή «κρίση», στην σημερινή έκλειψη διαρκείας του Ήλιου. Υπάρχουν κείμενα για την Παιδεία και τα εκφυλιστικά της φαινόμενα. Γίνονται συχνές αναφορές στις ανεπάρκειες του πολιτικού μας συστήματος. Τονίζεται –πολύ συχνά μάλιστα– το πόσο οι αξίες της εθνικής μας ζωής ήταν πλαστές, και το ότι εύκολα θυσιάσαμε το μέλλον προς χάριν ενός χάρτινου παρόντος. Αναφέρεται με έμφαση η κακοποίηση του ελληνικού τοπίου και η περιφρόνηση, στις πόλεις και τα νησιά, της μοναδικής αισθητικής του. Πράγμα που σήμαινε, πολύ απλά, άλωση της ψυχής μας.

Με δυο λόγια, οι σελίδες του βιβλίου αποτελούν ένα οδυνηρό, προειδοποιητικό «οδοιπορικό» για την Κρίση. Όπως επισημαίνεται σε ένα από τα πρόσφατα κείμενά του: «Ξέραμε για τα ρυάκια: Ότι η Παιδεία μας ήταν λειψή, ότι το Κράτος έπασχε, ότι η επιφανειακή μας ευμάρεια έκρυβε ανομίες και κυνισμό. Μαθαίναμε ότι τα ρυάκια είχαν γεμίσει πέτρες και σκουπίδια, όχι όμως ότι το ποτάμι που κατέληγαν φούσκωνε διαρκώς, και τώρα κινδυνεύει να πνίξει χωριά και ανθρώπους».

Το ποτάμι πνίγει ήδη χωριά και ανθρώπους. Δεν έχει λοιπόν κανένα νόημα να διεκδικήσει ο συγγραφέας τον τίτλο του μικρού προφήτη. Οι μεγάλοι προφήτες έτσι κι αλλιώς εξέλιπαν. Ούτε να υπενθυμίσει με χαιρεκακία σε όσους ρωτούν σήμερα «πού είναι οι

πνευματικοί άνθρωποι;» ότι τόσα χρόνια, που εδώ ή εκεί δήλωναν με αξιοσύνη την παρουσία τους, λίγοι φαίνεται να τους άκουγαν. Αυτό που έχει σημασία, κατά την ταπεινή γνώμη του γράφοντος, είναι να φύγουμε όσο γίνεται από αυτό το κλίμα που θερίζει την καθημερινότητα και τα όνειρά μας. Όπως πάλι επισημαίνεται σε ένα από τα πρόσφατα κείμενα του βιβλίου: «Η μόνη μου επιθυμία είναι να εξέλθω. ΤΟ EXIT. Από αυτό που είναι σήμερα η πατρίδα, από όσα ζούμε καθημερινά και τα όσα προοιωνίζεται το μέλλον. Κουράστηκα να είμαι κι εγώ μέρος της μελαγχολίας που όλο και περισσότερο τυλίγει τα πρόσωπα και τους δρόμους. Δεν αντέχεται η βεβαιότητα: Ότι αν προχωρήσουμε έτσι, μας μέλλονται χειρότερα δεινά, η τραγωδία ενεδρεύει».

Ενώ λοιπόν το παρόν βιβλίο αποτελεί, με τον τρόπο του, ένα οδοιπορικό ή μια προειδοποίηση για την κρίση, δεν θέλει καθόλου να μείνει σε αυτήν. Επιχειρεί, αντίθετα, να προσφέρει μια έξοδο, μια διέξοδο καλύτερα· σε κόσμους άλλους, που μιλούν για τα θαυμαστά του Σύμπαντος και για αξίες, βαθύτερες και μονιμότερες, της ζωής.

Σε αυτό το σημείο μάλιστα ο συγγραφέας αισθάνεται την ανάγκη να σταθεί λίγο και να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του. Διότι τα βιβλία που έχει γράψει αγαπήθηκαν με θέρμη και επιμονή από τους αναγνώστες. Μεγαλύτερη όμως σημασία από τα αντίτυπα που διατέθηκαν έχουν ίσως τα ίχνη που άφησαν στην ψυχή των αναγνωστών· και εκφράζονται με γράμματα, κριτικές, προφορικά σχόλια – κι ακόμα ποιήματα, πίνακες ζωγραφικής, μουσικές συνθέσεις, λόγο θεατρικό.

Μόνον που αυτός ο αναγνώστης, ο υπομονετικός και ευγενικός αναγνώστης, δεν έχει τυπική τη μορφή. Δεν ήταν μόνον ο καθηγητής στο σχολείο και το πανεπιστήμιο, ο διανοούμενος με τα πολλά ενδιαφέροντα, ο επίμονος ταξιδευτής σε βιβλία και βιβλιοπωλεία. Η χαρά του γράφοντος, η μεγάλη, ήταν ότι αυτός ο αναγνώστης αποκάλυπτε διαρκώς και καινούργια πρόσωπα: από τον μαθητή σε ένα απομακρυσμένο σχολείο της Δράμας, μέχρι την καλλιτέχνη του χορού σε ένα κεντρικό θέατρο της Αθήνας· και από τον αστυνο-

μικό φρουρό σε μια πανεπιστημιακή δίκη στο Ρέθυμνο, μέχρι τον νέο άνθρωπο που λειτουργούσε ένα καφενείο στη Μάνη.

Είναι σαν οι κόσμοι του συγγραφέα, που εκφράζονται και στις σελίδες που ακολουθούν –τα μυστήρια του Σύμπαντος και η μοίρα της Ελλάδας, τα δεινά της Παιδείας αλλά και οι φωτεινές διαδρομές της, οι κατακτήσεις της επιστήμης και τα μετέωρα βήματα του ανθρώπου– να διαστέλλονται αιφνίδια και ανεξήγητα, να καλύπτουν διαρκώς τον χώρο και τον χρόνο, να εκτείνονται και να συναντούν τον κόσμο και τους κόσμους του αναγνώστη.

Στο βιβλίο, άλλωστε, που κρατά στα χέρια του ο αναγνώστης, θα επισημανθεί γρήγορα μια ιδιαιτερότητα: το εύρος αλλά και η ποικιλία της θεματολογίας. Η ποικιλία αυτή ανακλά ασφαλώς την προσωπικότητα του συγγραφέα, την πολύπλοκη και ίσως αντιφατική. Είναι αλήθεια ότι ο γράφων δεν πίστεψε ποτέ στην εξειδίκευση, στα περιχαρακωμένα όρια των ενδιαφερόντων ή των γνώσεων. Έτρεφε απλώς εκτίμηση απέραντη στην ανθρώπινη ποιότητα και την ποιότητα του νου. Και η ποιότητα αυτή μήτε με διδακτορικά διπλώματα μετράται, μήτε με όσα μας χαρίζει η κοινωνική αναγνώριση. Ως πρώτο χαρακτηριστικό της έχει την αναζήτηση της αλήθειας· και τον σεβασμό προς την πραγματική Γνώση, που δεν είναι πάντοτε το άθροισμα των γνώσεων. Στις σελίδες του βιβλίου ελπίζεται ότι ο αναγνώστης, ο ευγενικός αναγνώστης, θα αναγνωρίσει την προσπάθεια του συγγραφέα, τη βασανιστική, να μην προδώσει όσα ο ίδιος χρόνια τώρα συντηρεί ως κριτήρια εσωτερικά.

Ενώ όμως είναι αλήθεια ότι Ένας αστρολάβος του Ουρανού και της Ζωής έχει και τον χαρακτήρα μιας προσωπικής πορείας, η πρόθεσή του είναι διαφορετική. Σημασία έχει αν, μέσα από τα δικά μας μετέωρα βήματα, μπορούν να αναδειχθούν κάποιες ιδέες με καθολικότερη ισχύ, κάποιες αξίες που δύσκολα ορίζονται.

Σε ένα σπουδαίο βιβλίο του Ίταλο Καλβίνο, ο ήρωάς του, ο κύριος Πάλομαρ, φέρει το όνομα –που δίδει και τον τίτλο στο βιβλίο– ενός μεγάλου αστεροσκοπείου στην Αμερική. Ο κύριος Πάλομαρ ανιχνεύει λοιπόν ακατάπαυστα τον Κόσμο, ανακαλύπτει και

διερευνά τη φύση, την πόλη, τους ανθρώπους και τις κινήσεις τους· ύστερα το βλέμμα του βυθίζεται στο αχανές διάστημα, προσπαθώντας να πετύχει έναν βουβό διάλογο με τα άστρα. «Έχουν περάσει εβδομάδες ή και μήνες», εξιστορεί ο Καλβίνο, «από τη νύχτα που ο κύριος Πάλομαρ κοίταξε για τελευταία φορά τα αστέρια. Απόψε ο ουρανός μοιάζει πολύ πιο γεμάτος απ' ό,τι δείχνει ο οποιοσδήποτε χάρτης· σε σχέση με τις τυπωμένες εικόνες του, η πραγματικότητα φαντάζει πιο σύνθετη και λιγότερο καθαρή...

»Για να αναγνωρίσει λοιπόν κανείς έναν αστερισμό, αρκεί να προσέξει πώς αυτός θα απαντήσει όταν τον φωνάζουν. Όταν το όνομα που βρίσκει ο κύριος Πάλομαρ είναι το σωστό, το καταλαβαίνει αμέσως, γιατί καλύπτει στο αστέρι μια ανάγκη, γιατί του χαρίζει μια σαφήνεια που πριν δεν είχε...».

Κατά βάθος, αυτό προσπαθεί να κάνει και ο συγγραφέας του παρόντος βιβλίου: Να δώσει το σωστό όνομα στα σιωπηλά άστρα του ουρανού· και αν απαντήσουν, θα ξέρει πια ότι είναι σε θέση να συνομιλήσουν με τον εσώτερο και κάπου άγνωστο εαυτό του, με τους ψιθυρισμούς ή τα κρυφά του νεύματα.

Ελπίζει ωστόσο, ο συγγραφέας πάντοτε, ότι ο αναγνώστης, ο καλός και ευγενικός αναγνώστης, αυτά τα νεύματα και τους ψιθυρισμούς θα αναγνωρίσει ως δικά του· ότι κάπου απηχούν και τον δικό του εσώτερο εαυτό. Ο αστρολάβος είναι άλλωστε εκεί, δίπλα του και μέσα του, για να προσδιορίσει τα αστέρια πάνω από τον ορίζοντα, για να σκοπεύσει τον Ήλιο. Τότε η χειραψία του με τον συγγραφέα δεν θα είναι πια στα σκοτεινά. Θα γίνει υπό το στοργικό βλέμμα και το φως των άστρων, και θα συνοδεύεται από μια αίσθηση διαφορετική του Ουρανού και της Ζωής.